

A. Materiál:

Bod rokovania	Doplnenie zoznamu pamätihodností mesta
Dátum rokovania MsZ	08.02.2017
Predložené poslancom MsZ	01.02.2017
Predkladateľ	Mgr. Martin Hromada, PhD.
Spravodajca	Mgr. Martin Hromada, PhD.
Na základe	V súlade s § 14 ods.4 zákona č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu
Prizvaný	Ing. Radoslav Kendera, PhD.
Stanovisko komisií	Na komisii pre kultúru a médiá prerokované dňa 10.01.2017, komisia odporúča prijať Na komisii pre regionálny rozvoj a cestovný ruch prerokované dňa 05.12.2016, komisia vzala materiál na vedomie
Zoznam príloh	Príloha č. 1 – Zoznam objektov na doplnenie do zoznamu pamätihodností, Obrazová príloha č. 1

B. Návrh na uznesenie:

Mestské zastupiteľstvo Ružomberok:

- I. Schvaľuje doplnenie Zoznamu pamätihodností mesta Ružomberok podľa prílohy č. 1

C. Dôvodová správa

Mesto Ružomberok schválilo Zoznam pamätihodností mesta Uznesením Mestského zastupiteľstva č. 512-2006 zo dňa 12.4.2006. Tento zoznam bol doplnený o ďalšie objekty Uznesením Mestského zastupiteľstva č. 360-2009 zo dňa 30.6.2009.

Na základe podnetu od člena Komisie pre kultúru a médiá, ktorý sa touto problematikou zaoberá a má prehľad o významných osobnostiach, ktoré žili a zomreli na území Mesta Ružomberok podávame opätovne návrh na doplnenie predmetného zoznamu pamätihodností.

Ide najmä o doplnenie zoznamu v časti „Hroby významných osobností“, kde sa odporúčajú doplniť hroby, pričom viaceré z nich sú v poškodenom či dezolátnom stave. Ďalej sa dopĺňajú obrazy umiestnené vo Veľkej zasaďačke MsÚ.

Zapísanie objektov do zoznamu pamätihodností mesta

Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fond §14 ods. 4 uvádza, že obec môže rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce možno zaradiť okrem hnutelných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Zoznam evidovaných pamätihodností obce predloží obec na odborné a dokumentačné účely krajskému pamiatkovému úradu; ak ide o nehnuteľné veci, predloží zoznam aj stavebnému úradu.

Pamätihodnosť obce je kategória, o ktorej hovorí pamiatkový zákon (§ 14, ods.4). **V jej rámci môžu prostredníctvom samospráv občania priamo a operatívne vplývať na záchranu a ochranu predmetov, objektov, území a pod. o ktorých sú presvedčení, že majú zostať zachované.**

Prvým úkonom, ktorým môže obec alebo občan prejavíť svoj kultúrny vzťah k veci huteľnej alebo nehnuteľnej, ale aj ku kultúrno-prírodnej či nehmotnej, ktorá sa viaže k histórii a vývoju obce je, aby na pôde obecného zastupiteľstva inicioval konštituovanie Zoznamu pamätihodností obce. Do tohto Zoznamu môže obec naraz aj postupne s časovým odstupom zapisovať /evidovať/ veci, ku ktorým majú občania a obec vzťah. Tento vzťah môže byť založený aj na stave poznania, pretože nie všetko, čo my dnes považujeme za pamiatku sa aj v minulosti za pamiatku považovalo a opačne. Zoznam pamätihodností obce by mal byť živým dokumentom.

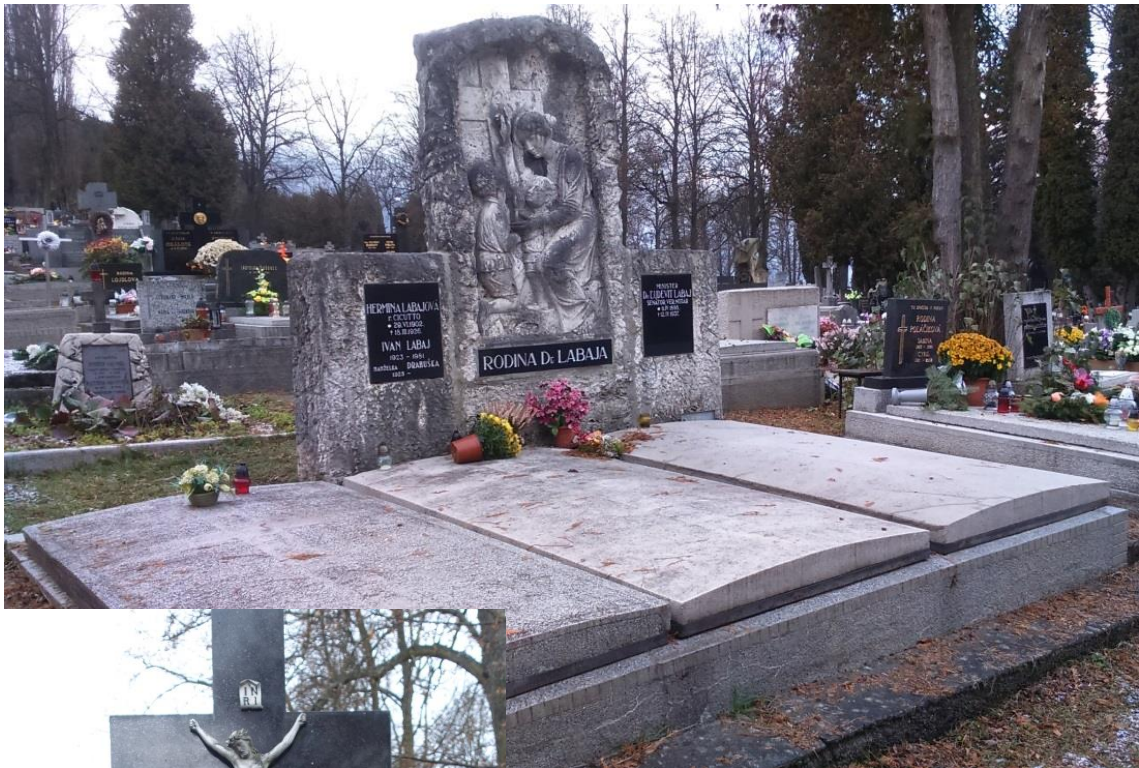
Cieľom zaradenia objektov do zoznamu pamätihodností je umožnenie chrániť, konzervovať, opravovať alebo iným spôsobom vykonávať starostlivosť o dedičstvo Mesta Ružomberok.

Pre efektívnu ochranu pamätihodností bude potrebné pripraviť právnu normu (VZN), ktorá bude definovať podmienky ochrany a starostlivosti o objekty v zozname pamätihodností.

D. Dopad na rozpočet

Samotné doplnenie predmetných objektov do zoznamu pamätihodností mesta nemá dopad na rozpočet.

1. Hrobka rodiny Labajovcov

2. Náhrobok Róberta Dúbravca st.

3. Náhrobok Štefana Hatiara

4. Náhrobek Floriána Milana

5. Náhrobok Oberschall

6. Rodinná hrobka rodiny Krčméry

7. Náhrobok Karola Polónyiho

8. Náhrobok Karola Murgaša

9. Náhrobok Júliusa Detricha

10. Náhrobok Ondreja Voskára

11. Náhrobok Júliusa Záchenského

12. Náhrobok Ignác Grebáč – Orlov

13. Náhrobok Márie Sidorovej

14. Náhrobok rodiny Jančkovéj

15. Náhrobek Jána Jančeka (čestný hrob)

16. Náhrobok Dr. Zošťáka

17. Ladislav Kubačka /akad. maliar/

18. Alojz Pavčo

19. Július Stano

20. rodina Angyal

21. Július Kürti

22. Židovský cintorín

23. Obrazy mestských častí vo Veľkej zasadačke MsÚ

Vlkolíneec

Biely Potok

23. Obrazy městských částí vo Velkej zasadačke MsÚ

Černová

Ludrová

ZOZNAM OBJEKTOV NA DOPLNENIE DO ZOZNAMU PAMÄTIHODNOSTÍ

1. **Hrobka rodiny Labajovcov** – ide o dielo významného slovenského architekta D. Jurkoviča, ktorý zhotovil aj Hrobku rodiny Makovických v Ružomberku a S. Vajanského v Martine.

Rodina Labajová

Labajovci sú starým a tradičným rodom v Ružomberku. Za mešťana bol prijatý v roku 1753 **Adam Labaj** z Ivachnovej. Prapredkovia pochádzali z bojarského rodu na Ukrajine a na Slovensko prišli v 17. storočí. Všetko nasvedčuje tomu, že členovia rodu mali od začiatku podnikateľského ducha a ich prvou oblasťou záujmu bolo garbiarstvo. Okolo roku 1860 bol do garbiarskeho cechu prijatý mešťan **Imrich Labaj**. Pri pripravovanej cechovej reorganizácii v r. 1870 sa mal stať novým cechmajstrom **Ján Labaj** (otec učiteľa a fotografistu **Jána Labaja**), to sa však neuskutočnilo. V tom čase bol v garbiarskom cechu aj **Jozef Labaj**. V roku 1835 sa meno Labaj objavuje aj v cechu mlynárov a tesárov. Labajovský rod bol bohatý na potomkov. Otec **Ľudovíta Labaja, Karol st.**, nar. v r. 1837 (a o. i. brat Jozefa Labaja) mal 7 bratov a 4 sestry. Bol obuvníkom a v druhej tretine 19. storočia patrila azda do ševcovského cechu. Sám s manželkou Alojziou rod. Kolmanovou (pochádzala z Ľubochne) mal 8 detí. **Karol ml.** (nar.: 1864) mal stredoškolské vzdelanie s maturitou a bol úradníkom v Ružomberku a v Dolnom Kubíne. S manželkou Otíliou mal dve dcéry a dožil sa 91 rokov. Ďalším bratom bol obchodník (mal aj obchod s rozličným tovarom) **Alexander Labaj** (nar. 28.6.1880 i zom. 5.12.1973 v Ružomberku, kde je aj pochovaný), ktorý bol členom predstavenstva obchodno - výrobnéj spoločnosti Veľkoobchod Včela, úč. Spol. v Ružomberku. Tretí – **Daniel** – pôsobil ako úradník na Dolnej zemi v Nagykaroly (Rumunsko) a s manželkou Žofiou, rod. Pappovou mal syna Zoltána a dcéru Elvíru. Nasledoval **Ján** nar. v Ružomberku v r. 1878 a tu aj maturoval na gymnáziu. Stal sa vedúcim pracovníkom Okresného úradu v Lučenci (manželka Mária, rod. Hrbstová pochádzala z Čiech a boli bezdetný). Zo sestier **Mária**, vydatá za Františka Nováka žila v Bratislave a súrodenci **Leopold** a **Anna** zomreli v mladom veku. Z Labajovcov v r. 1907 sa pokladníkom Ľudovej banky stal **František Labaj**. Ten bol v r. 1899 v Predstavenstve mesta Ružomberok ako pisár. V roku 1906 sa stal výborníkom - členom mestského zastupiteľstva. Synmi **Ľudovíta Labaja** a jeho manželky Hermíny (dcéry talianskeho staviteľa Cicutto) boli Ivan (JUDr). Narodil sa 2.6.1923 v Ružomberku a zomrel 1981 v Dolnom Kubíne, no pochovaný je v rodinnej hrobke v Ružomberku, pričom absolvoval základné školstvo i gymnázium v rodisku a právo v Bratislave (promoval na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave). Pôsobil v Martine a v Dolnom Kubíne (o. i. bol aj podnikovým právníkom vo Ferozliatinových závodoch v Istebnom na Orave) a Vladimír (Ing. sa narodil v r. 1925 v Ružomberku. Vyštudoval poľnohospodárstvo v Nitre a pracoval ako ekonóm – poľnohospodár na Žitnom ostrove v Bánove, neskôr v Bratislave, kde aj zomrel a je pochovaný. Taktiež absolvoval základné školstvo a gymnázium v rodisku. Obidvaja už nežijú a rodinní príslušníci žijú v Dolnom Kubíne, v Martine a v Bratislave. Dcérou **Alexandra Labaja** bola Gizela Labajová - Mociková (nar. 22.3.1908 a zom. 18.1.1996 v Ružomberku), ktorá sa vydala za primára MUDr. Antona Mocika (nar. 14.7.1901 a zom. 5.12.1973), zdravotného radcu a okresného lekára v Ružomberku, ktorý sa neskôr stal prednostom Onkologického odd. KÚNZ v Banskej Bystrici. Mali tri dcéry a syna, z ktorých sa Hedviga (1931 – 1992 v Ružomberku)

vydala za JUDr. Milana Maculu a druhá Klára (Doc. MUDr. Sršňová, PhD.) za prof. MUDr. Štefana Sršňa, DrSc. Syn Anton ml.(MUDr., CSc.) bol prednostom Stomatologického odd. NsP a zástupcom riaditeľa KÚNZ v Banskej Bystrici. Dcéra Gizela ml. (MUDr.) pôsobila ako lekárka v Bratislave, kde aj žije. **Elo Labaj** bol slobodný a mal jednu sestru. Jedného syna mal aj fotografista **Ján Labaj**.

Labaj Ľudovít, politik a právnik (* 11. 4. 1886 Ružomberok +12. 4. 1937 Ružomberok), mešťanosta mesta Ružomberok v rokoch 1919 -1920

Bol bratranec - Eliáša(Ela) Labaja. V rokoch 1892-1897 chodil do ľudovej školy a v r. 1897-1905 študoval v Gymnáziu Ružomberok. Právnické vzdelanie získal v rokoch 1905-1911 na Právnickej akadémii v Prešove a právnickej fakulte v Cluji. V rokoch 1913-1918 a 1919–1920 advokát a od r. 1929 verejný notár v Ružomberku (od roku 1914 až do 20. októbra 1918 účastník I. svetovej vojny). Po prevrate mu minister Dr. Vavro Šrobár ponúkal poslanecký mandát, ktorý odmietol. Bol poslancom vo všetkých volebných obdobiach za Slovenskú ľudovú stranu (v rokoch 1920-1935 poslanec a 1935-1937 senátor Národného zhromaždenia) a keď strana vstúpila do vlády, tak Dr. Ľudovít Labaj sa v roku 1929 stáva ministrom pre zjednotenie a organizáciu správy. Od študentských čias bol prívržencom hnutia vedeného A. Hlinkom, neskôr sa stáva jeho blízkym spolupracovníkom. Spolu s ním sa zúčastňuje na prvých organizačných prácach okolo Slovenskej ľudovej strany. Bol zakladajúci člen a od r. 1922 predseda odborovej ústredne Všeodborového združenia kresťanského robotníctva Slovenska. Neustále pôsobil vo vysokej politike ako: člen najvyšších orgánov HSĽS, člen parlamentu. V roku 1921 publikoval v tlači, spolu s Ferdinandom Jurigom, návrh na autonómiu Slovenska. Návrh prvého zákona o autonómii Slovenska predložil do parlamentu vo februári 1922. V rokoch 1919-1920 bol starostom Ružomberka. Veľmi plodný bol ako publicista a novinár(v rokoch 1921-1922 zodpovedný redaktor Slováka, 1922-1924 Slovenského kresťanského socializmu), prispieval do mnohých novín a časopisov. Bol autorom aj niekoľkých publikácií. Angažoval sa aj v právnej oblasti(v r.1929 obhajca V. Tuku) a v riadení Ľudovej banky a jej podnikov.

2. **Náhrobok Róberta Dúbravca st.** – vzácny a poškodený náhrobok je dielom sochára Viktora Mydla

Rodina Dúbravcová

Za zakladateľa umeleckého rodu možno pokladať Róberta Dúbravca, nst.(1898-1934) učiteľa, redaktora, kultúrneho organizátora, maliara, ilustrátora, prozaika a básnika, i režiséra. Možno povedať, že rod v umeleckej vetve pokračuje už stopätnásť rokov a predstavuje štyri generácie umelcov. Sledovanie ich osudov približuje aj veľký časový úsek dramatických premien a vývoja nášho národa od čias Rakúsko-Uhorska až k novej slovenskej štátnosti. K spomínanému R. Dúbravcovi, nst. pribudli počas sledovaného obdobia synovia Róbert, ml.(1924-1976), ktorý sa dostal do povedomia kultúrnej obce ako maliar, grafik, ilustrátor a monumentalista, stredoškolský a vysokoškolský pedagóg, dlhoročný funkcionár a predseda Zväzu slovenských výtvarných umelcov a Stanislav, ktorý zastával rozhodujúcu úlohu na čele krajského pracoviska ochrany pamiatok a prírody v Banskej Bystrici(vďaka reorganizáciám s rôznymi názvami) od jeho založenia v roku 1960 až do svojho odchodu do dôchodku v roku 1988. V r.2010 udelili

architektovi S. Dúbravcovi Cenu Alžbety Guntherovej-Mayerovej za celoživotné dielo a mimoriadny prínos v oblasti ochrany pamiatkového fondu Slovenskej republiky. Popritom publikoval, prednášal a zúčastňoval sa práce v rôznych odborných komisiách. Bol členom Slovenskej komisie pamiatkovej starostlivosti MK SR a členom Čs. národného komitétu ICOMOS. Bol aj predsedom Krajskej organizácie Stredoslovenského kraja a členom ústredného orgánu Zväzu architektov v rokoch 1971-76 a pravidelne pôsobil ako člen súťažných porôt. Žije a tvorí v Banskej Bystrici. Tretiu generáciu reprezentuje Marcel Dúbravec, syn Róberta, st.(1948-2006), ktorý bol grafik, maliar, ilustrátor a monumentalista, člen a funkcionár Zväzu slovenských výtvarných umelcov resp. Slovenskej výtvarnej únie a Spolku slovenských grafikov. Zo strany arch. Stanislava Dúbravca túto generáciu v umeleckej línii reprezentujú dve dcéry Olívia Šipkovská, ktorá učí na ZUŠ a Danica Dúbravcová, pôsobiaca ako učiteľka výtvarnej na ZŠ. Obe v Banskej Bystrici. Nateraz poslednou umeleckou generáciou sú synovi a dcéra Marcela Dúbravca a Kataríny Dúbravcovej, rod. Tabakovej(donedávna správkyňou Galérie Ľudovíta Fullu v Ružomberku). Róbert Dúbravec nml.(1977)vyštudoval Vysokú školu výtvarných umení, bol výtvarníkom školských časopisov a má za sebou už viaceré samostatné i spoločné výstavy. V súčasnosti pôsobí ako Hlavný architekt mesta Martin. Aj dve dvojčky z predmetného rodu pokračujú v šľapajách predkov-dcéra Katarína (1979) je architektkou a Marcel Dúbravec ml. (1979) sa venuje textilnej tvorbe, kresbe a maľbe. V súčasnosti pôsobí ako riaditeľ Základnej umeleckej školy Ľudovíta Fullu v Ružomberku.

Dúbravec Róbert, st., učiteľ, redaktor, kultúrny organizátor, maliar, ilustrátor, prozaik a básnik, režisér (*25.4.1898, Liptovská Teplá, okres Ružomberok +19.8.1934, Ružomberok)

V rokoch 1914-1918 študoval na Učiteľskom ústave v Spišskej Kapitule. Ešte pred skončením štúdií ako 17-ročný musel do ohňa I. svetovej vojny (narukoval v roku 1915 do rakúsko-uhorskej armády). Maturoval 28. apríla 1918(ako vojak) na preparandii v Spišskej Kapitule. V roku 1919 nastúpil svoju prvú učiteľskú stanicu v Ružomberku-Černovej. Umeleckopriemyselnú školu v Prahe začal študovať v roku 1920, ale ju neukončil. Výtvarne sa vzdelával súkromne u ružomerského maliara Alojza Fellegiho. Dopĺňal si aj spôsobilosť na odborného učiteľa meštianskych škôl(kreslenie, rysovanie, krasopis, matematika). V rokoch 1930-1934 sa zúčastňoval na prázdninových kurzoch kreslenia a maľovania, ktoré usporadúvala Umeleckopriemyselná škola v Prahe. Po piatich rokoch úspešného účinkovania v Černovej ho v r.1924 povolal Andrej Hlinka na Katolícku chlapčenskú školu v Ružomberku. Jeho veľké nadanie a výtvarné vlohy mu pomohli v odborných skúškach postúpiť na meštiansku školu. Až nepredstaviteľne bohatá a významná bola jeho pedagogická i nepedagogická činnosť. Ako výtvarník sa zameriaval na portrétno-dokumentárne zachytávanie života ľudu na Slovensku. Krajínarske a figurálne motívy nachádzal na Orave, Považí i Pohroní, ale najviac sa venoval Liptovu (rázovití sedliaci, pastieri, kosci, husiarky, sezónne poľné a lesné práce, letné i zimné detské hry, ľudové zvyky, jarmoky, život Cigánov). Príležitostne portrétoval. Pracoval zväčša olejom, ale aj pastelom a akvarelom. V posledných rokoch života sa v jeho tvorbe objavuje aj grafika(suchá ihla, lept, akvatinta, linoryt). Jeho výtvarné nadanie sa široko uplatnilo aj v ilustráciách .Ilustroval v časopisoch Priateľ dieťok, Svätá rodina, Svätý ruženec, Serafínsky svet ,Detský svet, Slovenský učiteľ,

Slovák, Tatranský orol, Kráľovná svätého Ruženca, Tatranský Slovák atď., tu uverejňoval aj svoje publicistické príspevky alebo veršiky. Vystavoval napr. v Ružomberku, Trenčíne, Prešove, Spišskom Podhradí, Banskej Bystrici, Námestove, Trnave a zúčastňoval sa na členských výstavách Spolku slovenských umelcov. Od r. 1932 bol člen Spolku slovenských umelcov. Obrazy tvoril ako bezprostredný záznam námetu. Od pôvodného pedantného študijného prednesu sa postupne prepracúval k rukopisnej a farebnej sviežosti. Klasický realizmus dopĺňa novšia, postimpresionistická moderna. Do literatúry vstúpil zbierkou náučných veršikov *V mene Božom*(1923). V roku 1928 Učiteľský spolok vydal jeho knižku povestí a rozprávok *Sny detských liet*. Najúspešnejšou knihou bol poučno-zábavný cestopis *Člnom po Váhom* (Trnava 1933), ktorý sám bohato ilustroval. Pre deti napísal aj divadelnú hru *Slepý pastierik*(1927). Viaceré jeho divadelné hry ostali v rukopise. Upravil knižku *O. Nováka V znamení kríža* (1932). Začas redigoval *Tatranského Slováka*, ale najbližšie mu bol časopis *Priateľ dietok*, ktorého bol jednou z najvýraznejších postáv. Róbert Dúbravec st. bol aj vynikajúci pedagóg. Ako učiteľ bol funkcionárom Krajinského učiteľského spolku i Združenia učiteľov Slovákov. Jeho veľkou záľubou bol aj šport a turistika. Organizoval okrem kultúrnych aj telovýchovné podujatia, a to hlavne akcie združenia *Orla*. V Ružomberku bol jeho starostom, bol aj starostom *Orolskej župy* a stal sa dušou Katolíckeho kruhu v Ružomberku. Pôsobil aj ako člen okresného osvetového zboru a funkcionár miestneho odboru *Matice slovenskej*. V roku 1933 patrila medzi organizátorov *Pribinových slávností* v Nitre a bol pre to aj prenasledovaný. Organizoval aj oslavy sedemdesiatky A. Hlinku a stal sa hlavným organizátorom *Liptovskej výstavy* v roku 1934.

3. Náhrobok Štefana Hatiara – vzácny náhrobok, ktorý je potrebné reštaurovať

Hatiar Štefan, rímskokatolícky kňaz, včelársky odborník a publicista (* 17. 5. 1865 Ružomberok - †29. 11. 1930 Ružomberok)

Po základných štúdiách v rodisku bol v roku 1888 vysvätený za kňaza v Spišskej Kapitule (kňazmi boli taktiež jeho bratia Ondrej a Ján). Stáva sa kaplánom v Žehre, následne v poľskej Zubrzyci Górnej a v roku 1892 v Nižných Ružbachoch. Ako kaplán ešte pôsobil v Hrabušiciach, no od roku 1894 bol správcom fary vo Veľkom Borovom a v roku 1904 v Hubovej. V rokoch 1905–1913 je hubovským farárom, neskôr v rokoch 1913–1927 pôsobil ako farár v Jablonke. Od roku 1927 až do smrti je farárom v Ružomberku - Hrboltovej. Popri pastoračných povinnostiach bolo jeho veľkým koníčkom včelárstvo. V tomto odbore dosiahol významné úspechy. Zameriaval sa na zdokonaľovanie úľov a skonštruoval nové typy *Román* a *Vešiak*. Neskôr v roku 1901 skonštruoval typ *Vzor*. Ako prvý u nás používal rámkové a letáčové kímldo a zlepšil letáčový trakt. V roku 1898 skonštruoval prvý paralelnoradiálny medomet s originálnym riešením. Navrhoval zakladať pozorovacie včelárske stanice. Svoje zlepšenia vystavoval a prednášal o nich na včelárskych výstavách v Třebíči, Táboře a v Timisoare (Rumunsko). Od roku 1902 bol členom Zemského ústredného spolku včelárskeho pro království české. Publikoval veľmi aktívne v časopisoch *Český včelář* a *slovenskom Obzore*.

4. Náhrobok Floriána Milana – zanedbaný vzácny náhrobok s vlastnou mozaikou majstra

Florián Milan, maliar, výtvarný pedagóg (* 8. 5. 1884 Ružomberok - † 5. 3. 1945 Ružomberok)

Základné školstvo absolvoval v rodisku. Roku 1903 absolvoval Gymnázium Ružomberok a v rokoch 1903–1907 študoval v učilišti pre prípravu profesorov kreslenia napr.: u prof. Hegedüsa, Zemplényiho- Zaplatila či B. Székelyho. V rokoch 1907–1911 učil kreslenie v Banáte, v r. 1911–1920 na reálke a gymnáziu v Levoči. Neskôr, v r. 1920–1938 v reálnom gymnáziu v Košiciach a v rokoch 1938–1945 v Bratislave. Popri pedagogických povinnostiach sa venoval výtvarnej tvorbe. Absolvoval študijné cesty do Nemecka, Rakúska a Talianska. Jeho olejomalby a hlavne akvarely boli žánrovo zamerané predovšetkým na dedinských ľudí, maloval dedinské veduty a krajinky. Práce v duchu náladového verizmu sa vyznačovali živou farebnosťou a svetelnými kontrastmi. Bol zakladajúcim členom ZSVU.

Literatúra: Kendera, R.: Ružomberok. Hlavný mestský cintorín. Ružomberok, 2006, s. 120 - 1

- 5. Náhrobok Oberschall** – náhrobok od Jozefa Damka, pôvodne osadený na hrobe Adolfa Oberschalla na starom cintoríne bol po zrušení cintorína prenesený pred budovu Liptovského múzea a neskôr do novej časti mestského cintorína

Oberschall Adolf (* 17.4.1834 Ružomberok, † 9.9.1908 Ružomberok), sudca, právnik bol predseda ústavného súdu Uhorska.

- 6. Rodinná hrobka rodiny Krčméry** – významná rodinná hrobka

Krčméryovci nepatria k pôvodným ružomerským rodom, ich domovom bola Partizánska (pôv. Nemecká) Ľupča. Zakladateľom ružomerskej vetvy rodu sa stal stolár Eliáš Krčméry (Krczmerius), ktorý sa tu usadil niekedy v treťom decénií 18. storočia. Koncom roku 1723 si na hornom konci mesta kúpil pozemok na postavenie domu, neskôr aj ďalšie pozemky, a v roku 1738 ho prijali medzi plnoprávných ružomerských mešťanov. Jeho syn Martin Krčméry už pôsobil aj v mestskej rade (senáte), a postavil si murovaný dom uprostred námestia, na mieste dnešného mariánskeho stĺpa. Mal dve dcéry a štyroch synov. Najvýznamnejšie postavenie z Martinových detí dosiahol Adam Vavrínek (okolo 1754 – 1804), ktorý bol, podobne ako otec, členom mestskej rady. Jeho starší syn Adam (okolo 1783 – 1847) prevzal rodové remeslo a zostal v Ružomberku, kým mladší Juraj (1788 – 1861) sa vyučil za kožušníka a usadil sa v Dolnom Kubíne. Manželky Krčméryovcov pochádzali z vážených ružomerských meštianskych rodov, akými boli Bohúňovci, Murárovci, Kňazovickovci, Lojdovci či Opršalovci. Do takýchto rodín aj vydávali svoje dcéry, a tak potomkami Krčméryovcov „po praslici“ boli Jančekovci, Griellovci, Húskovci, Labajovci a Ráthovci. Krčméryovci poznali hodnotu vzdelania a synov posielali študovať na miestne gymnázium, po vychodení nižších tried sa však tradične venovali stolárskemu remeslu. Popri remesle, ktoré sa dedilo z otca na syna, sa podobne ako ostatní ružomerskí mešťania venovali poľnohospodárstvu. No z rodu pochádzalo i niekoľko učiteľov a viacerí Krčméryovci, najmä v 20. storočí, sa venovali aj iným náročným, prevažne vedecky a humanitne zameraným povolaniam. Významné spoločenské postavenie dosiahol Adamov mladší syn Karol Krčméry (1826 – 1902), podnikateľ a národný pracovník, opakovane zvolený za mešťanostu, resp. richtára. Lesk svojho postavenia sa snažil umocniť aj používaním vlastného erb. Jeho syn rovnakého mena Karol Krčméry (1859 – 1949) po ukončení štúdia nenašiel uplatnenie na území

Slovenska, musel odísť až do maďarských krajov. Tam si založil rodinu a tam aj prišli na svet jeho deti. Uplatnenie na Slovensku ale našiel jeho starší syn Karol Krčméry (1887 – 1934), významný chirurg, ktorý sa stal riaditeľom nemocnice v Trnave, aj mladší Ladislav Krčméry (1894 – 1970) – elektrotechnik, riaditeľ mestskej elektrárne v Banskej Bystrici a po roku 1938 riaditeľ všetkých zlúčených elektrárenských podnikov na Slovensku. Aj keď sa Krčméryovci v Nemeckej Ľupči hlásili k evanjelickému náboženstvu, ružomerská vetva sa vplyvom prostredia stala katolíckou. Jej potomkovia si napriek prenasledovaniu uchovali vieru aj v časoch komunistického režimu a pôsobili v hnutí tzv. Rodiny, založenej prof. T. Kolakovičom. Predstavitelia komunistického režimu im zakázali prístup do Ružomberka, dali ich sledovať a prenasledovali domovými prehliadkami. Pri jednej razii, v noci z 18. Na 19. júna 1952, súvisiacej so zatknutím viacerých členov rodu, orgány štátnej bezpečnosti zabavili množstvo kníh, písomností a rodinných fotografií. Vzácny rodinný archív tak bol nenávratne zničený. Tradície rodu prežili režim, ktorý Krčméryovcom nebol naklonený, v osobách troch Ladislavových synov – Karola (nar. 1922), právnika, diplomata a účastníka druhého čs. zahraničného odboja, pôsobiaceho v exile v US A, Silvestra (1924 – 2013), lekára, katolíckeho disidenta, trpiteľa za vieru, a Vladimíra (nar. 1931), významného odborníka v oblasti biochémie, mikrobiológie a bakteriológie, uznávaného aj v zahraničí. Ďalej ich rozvíjajú Vladimírovi synovia – Silvester Krčméry (nar. 1957), prednosta Kliniky geriatrickej Lekárskej fakulty UK v Bratislave, pôsobiaci v univerzitnej nemocnici Milosrdní bratia, aj mladší Vladimír. Vladimír Krčméry (nar. 1960), profesor mikrobiológie a tropických chorôb, počas dekan Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity, zriaďovateľ a rektor Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, je iniciátorom a spoluzakladateľom zdravotníckych a sociálnych zariadení a organizátorom zahraničných humanitárnych misií v rozvojových krajinách. V Ružomberku sa však usadili aj príslušníci inej vetvy rodu. V 2. polovici 19. storočia sa sem prisťahovali bratia Július a Viliam Krčméryovci, synovia Jozefa Krčméryho (1783 – 1840), evanjelického farára v Hornej Mičinej, a bratia štúrovca Augusta Horislava Krčméryho (1822 – 1891). Obaja boli obchodníkmi, Viliam Krčméry (1828 – 1891) sa neskôr stal bankovým úradníkom. Július (1821 – 1886), pôvodnou profesiou mäsiar, žil predtým v Nemeckej Ľupči a z jeho nie veľmi šťastného manželstva pochádzali dvaja synovia – Ján Jozef (1845 – 1894), banský lekár pôsobiaci na viacerých miestach, napokon v Hodruši, a Koloman August (1847 – ?), obchodník v Rijeke. [ZĎ]

Krčméry, Václav autor latinských veršov, rehoľník (* 23. 9. 1802 Ružomberok † 5. 11. 1838 Dunaföldvár, Maďarsko)

Z rodu Krčméryovcov pochádzal aj Michal Krčméry, syn Jána Krčméryho, ktorý zdedil dom pri kláštore, postavený jeho starým otcom Eliášom Krčmérym. Michal vo veku siedmich rokov stratil otca a vychovával ho pekársky majster Pavol Binder, druhý manžel jeho matky. Michal od roku 1811 navštevoval ružomerské gymnázium a po vychodení štvrtej triedy roku 1815 vstúpil do rehole františkánov, kde prijal rehoľné meno Václav. Pôsoobil na viacerých miestach, napokon v Dunaföldváre. Písal latinské básne k jubileám spolurehoľníkov, z ktorých niektoré vyšli tlačou. [ZĎ]

Krčméry, František Serafín učiteľ (* 14. 3. 1809 Ružomberok † 16. 6. 1886 Liptovská Teplá)

Bol bratom Karola Krčméryho (1826 – 1902). V rokoch 1819 – 1824 študoval na gymnáziu v Ružomberku a potom si zvolil učiteľské povolanie. Pôsobil v Ružomberku, Liptovskom Ondreji, od roku 1856 v Liptovskej Teplej a na svojich pôsobiskách vykonával aj funkciu organistu. Zapájal sa do stavovského života liptovských učiteľov a zúčastňoval sa na poradách učiteľov dolného Liptova. V Liptovskej Teplej zostal aj po odchode na odpočinok

v roku 1878. Mal viac detí, z ktorých Alojz (1848 – 1934) sa stal v Liptovskej Teplej otcovým nástupcom v povolani, neskôr richtárom a po čase získal miesto poštmajstra, no napokon emigroval do US A. Do „nového sveta“ odišli aj ďalší Františkovi synovia Ján (1851 – 1904), Mikuláš (1853 – 1942) a Kornel (1861 – 1945). Jeho jediná dcéra Anna Lucia (1855 – 1942) sa vydala za stolára Jozefa Dúbravca a bola matkou učiteľa Róberta Dúbravca, zakladateľa ružomerskej vetvy rodu Dúbravcovcov.

Krčméry, Karol, podnikateľ, verejný činiteľ (* 28. 1. 1826 Ružomberok † 19. 6. 1902 Ružomberok)

Bol bratom Františka Krčméryho a otcom Atanázia Silvestra a Karola (1859 – 1949) Krčméryovcov. Karol (Karol Eliáš) Krčméry bol príkladom vzdelaného a rozhľadeného remeselníka. V rokoch 1835 – 1839 študoval na ružomerskom gymnáziu a potom sa vyučil za stolára. Po návrate z vandrovky viedol vlastnú dielňu, neskôr si prenajal hostinec a začal sa intenzívnejšie venovať podnikaniu. Patril k spoluzakladateľom tehelne (založená 1871) a úč. spol. na výrobu lepenky (1883) s fabrikou na Bielom Potoku, kde ho zvolili za podpredsedu. Spočiatku spolupracoval s Makovickovcami, najmä pri založení Ružomerského účastinárskeho úverkového spolku v roku 1879, v ktorom sa stal členom správy a podsprávcom. Zdá sa však, že neskôr dal prednosť spolupráci s katolíckymi, i keď v národnom smere menej angažovanými podnikateľmi. Roku 1888 sa funkcie v úverkovom spolku vzdal a stal sa spoluzakladateľom a správcom konkurenčnej Ružomerskej priemyselnej banky. Venoval sa komunálnej politike, pôsobil v magistráte a v rokoch 1865 – 1868 a 1875 – 1878 stál na čele mesta vo funkcii mešťanostu, resp. richtára. V mladšom veku sa zapájal do národného života, po založení Matice slovenskej sa prihlásil za jej člena a pracoval v ružomerskom jednatelstve. Výrazne sa zasadzoval o zachovanie slovenčiny na školách, osobitne na miestnom gymnáziu. Jeho domácnosť patrila k centráom národného života v meste. Aj Andrej Hlinka spomínal na večierky a priadky u Krčméryovcov, ktorých sa zúčastňoval ako študent tunajšieho gymnázia. Podľa Hlinku „čo bolo v Ružomberku z katolíkov slovenského zmýšľania, to bolo prebudené a posilnené u Krčmérych“.* Venoval sa aj ochotníckemu divadlu, roku 1894 sa stal spoluzakladateľom a predsedom Katolíckeho kruhu, organizoval prednášky, hospodárskymi článkami prispieval do slovenskej tlače a bol aj literárne činný. S rodinou býval na Riadku, no neskôr sa presťahoval na Mostovú ulicu. Sestra Karola Krčméryho, Mária, vyd. Jančeková (1810 – 1861), bola matkou Jána Jančeka (1843 – 1924) a Apolónia, vyd. Húsková (1821 – 1871), matkou Martina Húsku. Okrem synov Atanázia Silvestra a Karola mal dcéru Lukréciiu 1853 – 1891), manželku Gustáva Rátha, a Kristínu, vyd. Labajovú (1855 – 1923), matku Ela Labaja.

Krčméry, Atanázus Silvester, učiteľ, historik (* 31. 12. 1850 Ružomberok † 7. 10. 1877 Ružomberok)

Bol synom Karola Krčméryho (1826 – 1902) a bratom Karola Krčméryho (1859 – 1949). Študoval na gymnáziách v Ružomberku a Banskej Bystrici, potom teológiu v Banskej Bystrici a v rokoch 1869 – 1872 na univerzite v Budapešti. Pôsobil ako stredoškolský profesor v rokoch 1872 – 1873 na gymnáziu v Lučenci, odkiaľ bol pre panslavizmus suspendovaný a preložený do Sátoraljaújhely.

7. Náhrobok Karola Polónyiho, zanedbaný a padajúci náhrobok

Polónyi Karol (* 26. 9. 1894 Berehovo (Ukrajina) + 26. 8. 1946 Ružomberok), maliar

Študoval na Akadémii výtvarných umení v Budapešti. Dlhšie pobudol vo Viedni a v Mníchove. Pôsobil ako profesor kreslenia v Berehove. Od roku 1925 žil v Ružomberku. Venoval sa predovšetkým krajinomalbe a motívy hodne čerpal z Vysokých Tatier a z liptovskej krajiny. Často maľoval aj zákutia a uličky Ružomberka, výjavy z trhov a poľných prác. Z výtvarných štúdií si priniesol obdiv k umeleckým tradíciám 19. storočia. Keď sa usadil v Liptove, objavil pre seba dielo F. Katonu, žiaka Ladislava Medňanského. Špecializoval sa na maľbu Vysokých Tatier, ktoré zachytával v premenách ročných období, najčastejšie v jeseni. Väčšmi ako siluety ostrých končiarov z diaľkového pohľadu ho priťahovali zblízka videné masívy jednotlivých vrchov odrážajúce sa v tatranských plesách. Maľoval aj Nízke Tatry, liptovské a oravské dediny, ružomerské trhy, veduty z iných častí Slovenska a zábery z prímorských krajín, ktoré navštívil. Jeho obrazy vystihujú svetelno-farebnú situáciu, ktorú si spravidla volil bez veľkých kontrastov, s rozptýleným svetlom. Pod vplyvom dobových výtvarných tendencií sa príležitostne pokúšal o zjednodušený, na väčších plochách budovaný krajinársky prejav. V jeho pozostalosti sa zachovalo aj niekoľko expresívnych, geometricky štylizovaných figurálnych kompozícií a študijných kresieb. Pre jeho maliarsky výraz je príznačné úsilie o zjednodušenosť, oslobodil sa od zbytočného detailu a snažil o sumárnosť videnia. Príležitostne pracoval aj pastelom. Vystavoval v Považskej Bystrici, v Bratislave a v Ružomberku.

8. Náhrobok Karola Murgaša – zanedbaný vzácny náhrobok

Murgaš Karol pedagóg, hudobník (* 18. 3. 1881 Tajov, okres Banská Bystrica +23. 6. 1925 Ružomberok)

Študoval na Gymnáziu v Banskej Bystrici a po maturite vstúpil do premonštrátskej rehole v Jasove, kde absolvoval i noviciát, teológiu. Matematiku a fyziku študoval na Norbertínu v Budapešti. Od r. 1906 pôsobil ako učiteľ matematiky a fyziky (od r. 1911 vyučoval na vyššej obchodnej škole) a v roku 1919 riaditeľ Gymnázia v Košiciach. Od roku 1924 bol riaditeľom Gymnázia v Ružomberku. Angažoval sa v Kazinczyho kruhu, maďarizačných spolkoch a v Krajinskej katolíckej ľudovej strane, ktorú reprezentoval i v mestskom zastupiteľstve. Priatelil sa s rodákom Jozefom Gregorom-Tajovským a bránil slovenských študentov, ktorí boli prenasledovaní pre národné povedomie. Jeho bratom bol rím. – kat. kňaz a známi vynálezca Jozef Murgaš. Po vzniku ČSR významne prispel k

poslovenčeníu gymnázia i k rozvoju slovenského národného a kultúrneho života v Košiciach (predseda Miestneho odboru Matice slovenskej, Slovenského národného klubu, nacvičoval slovenské divadlá). Spoluzakladateľ a prvý predseda Spolku profesorov – Slovákov, ktorého cieľom bola obhajoba národných a kultúrnych záležitostí slovenského školstva ako aj hmotných i stavovských záujmov profesorov – Slovákov. Spolok bol taktiež zameraný na rozvoj a popularizáciu vedy a umenia. Bol vynikajúci pedagóg a zaviedol nové formy vyučovania matematiky a cvičenia z fyziky. Poslovenčil učebnice matematiky a geometrie. Venoval sa hudbe a spevu. V gymnáziu začas vyučoval cirkevný spev a hudobnú teóriu. Od r. 1910 dirigoval gymnaziálny orchester a upravoval ľudové piesne. Napísal aj operné libreto Junák (Jánošík).

9. Náhrobok Júliusa Detricha, zanedbaný náhrobok, ťažko čitateľné meno

Detrich Július (* 1874 - † 9. 12. 1946, Ružomberok) spisovateľ, publicista, podnikateľ

Pochádzal z jedného z najstarších zemianskych rodov Liptova. Pôsobil v Ružomberku ako podnikateľ. Bol autorom populárnych románov, ktoré vyšli knižne aj v zošitových vydaniach ľudového čítania. Z množstva diel spomeňme: Výstrel v divadle Aldwych (Žilina – Ružomberok 1937), Minulosť Gregora Tramera (Ružomberok 1945), Hra pokračuje (Bratislava – Ružomberok), Mária Bolrijová (Žilina), Tajomstvo Eleny Dvenskej (Ružomberok), Záhadná Agáta (Ružomberok). Ako autor týchto populárnych románov využíval postupy a vzory sentimentálneho postromantického románu. S Pavlom Kirilčukom zostavil Slovník slovensko-ruský (Ružomberok 1945) a s Adolfom Filom Slovensko-anglický slovník (Ružomberok 1946). S bratom Jánom vydal knižku praktických rád pre domácnosť pod názvom Dobré rady pre domácnosť, dobytčárstvo, záhradníctvo, poľné hospodárstvo a vôbec v prípadoch ľudského akýchkoľvek (Trnava 1923). Július Detrich bol plodný publicista a prispieval hlavne do Národných novín a Slovenskej ligy. Písal aj príležitostné básne, ktoré sporadicky vychádzali v novinách a časopisoch.

10. Náhrobok Ondreja Voskára (* 13. november 1897, Riečka † 19. jún 1976, Ružomberok) bol dôstojník, verejný činiteľ, protifašistický bojovník, v rokoch 1945 – 1948 bol predseda mestského národného výboru v Ružomberku.

11. Náhrobok Júliusa Záchenského – ružomerský staviteľ realizoval stavbu Liptovského múzea v Ružomberku podľa projektu významného ružomerského architekta Vojtecha Donnera (1901 – 1945)

12. Náhrobok Ignác Grebáč – Orlov - vlastným menom Ignác Grebáč (* 25. januára 1888 Námestovo - † 26. apríla 1957 Ružomberok) bol slovenský rímskokatolícky kňaz, československý politik, medzivojnový poslanec národného zhromaždenia za Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu, básnik, publicista prekladateľ.

13. Náhrobok Márie Sidorovej – veľmi zanedbaný hrob, prerastá vegetáciou, potrebná úprava.

Mária Sidorová, rod. Repková, bola matka Karola Sidora (* 16. 7. 1901 - † 20. 10. 1953 Montreal, Kanada), ktorý bol spisovateľom, politikom, právnikom.

- 14. Náhrobok rodiny Jančekovej – Ján Janček** (*1843- † 1924) národný pracovník a podnikateľ, zakladateľ fabriky na výrobu zápaliel v Ružomberku

Ondrej Janček (*1871-†1947) podnikateľ, stavebný odborník, bol synom Jána Jančeka a bratom Jána Jančeka ml. (*1881-†1933), v roku 1907 bol spoluzakladateľom a do roku 1921 podpredsedom správy Ľudovej banky, v roku 1921 spoluzakladateľ podniku Ján Janček a syn, drevokupectvo, člen Slovenskej ľudovej strany, atď.

- 15. Náhrobok Jána Jančeka** (*13.2.1881 Satu Mare Rumunsko, † 4.10.1933 Bratislava, pochovaný v Ružomberku) - politik, podnikateľ, v rokoch 1928 – 1931 starosta mesta Ružomberok, pôsobil v Slovenskej národnej strane, atď.

- 16. Náhrobok Dr. Andreja Zošťáka** (*9.5.1886 – †22.4.1943) hlavný radca politickej správy, bývalý podžupan

- 17. Ladislav Kubačka** (*1919 - †1962) - významný ružomerský akademický maliar a dirigent ružomerského speváckeho zboru, venoval sa tematike liptovskej krajiny a väčšina obrazov je venovaných rodnému mestu, venoval sa krajinomalbe, figurálnej kompozícii a zátišiu. Zobrazoval dedinky pri Váhu, lúky so senníkmi a zákutia miest, pričom nevybočil z rámca realistického zobrazenia.

- 18. Alojz Pavčo** (*1900 – †1963) regenschori v Ružomberku, významne ovplyvnil hudobný život mesta až do svojej smrti, rodák z Oravskej Habovky, disponoval rozsiahlym hlasovým fondom a zvučným tenorom pôsobivo interpretoval chrámové skladby a ľudové piesne. Od roku 1923 bol prvým sólistom speváckeho zboru slovenských učiteľov. Štúdium absolvoval na hudobnej akadémii v Bratislave ukončil skúškami hry na orgán. Bol vicedirigentom a sólistom v Ružomberku vyše 40 rokov. Spočiatku pôsobil ako dirigent a zbormajster v spevokole katolíckeho kruhu neskôr v speváckom zbore mesta Ružomberok.

- 19. Július Stano** (* 22.2. 1900, Ružomberok, Slovensko † 5. 11.1971, Ružomberok) bol slovenský politik, štátnik, strojní inžinier.

Vyštudoval strojné inžinierstvo v Brne. Od roku 1923 sa venoval politike. Bol ústredným tajomníkom sekretariátu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v Bratislave. Stal sa prvým predsedom Ústredia slovenského katolíckeho študentstva. Organizačne sa podieľal na výstavbe študentského internátu Svoradov. Od roku 1935 bol členom krajinského zastupiteľstva. Podieľal sa na formulácii návrhu na autonómiu Slovenska. V decembri 1938 bol zvolený za poslanca slovenského autonómneho snemu, poslancom bol aj v sneme Slovenskej republiky. V poslednej slovenskej autonómnej vláde (11. marec-14. marec 1939) zastával post ministra dopravy a verejných prác. Tento post potom zastával aj vo vládach Slovenskej republiky až do začiatku septembra 1944. V roku 1942 bol zvolený za prvého generálneho riaditeľa Slovenských elektrární. Funkcie sa však ujal až 6. septembra 1944 (dovtedy bol zastupovaný tajomníkmi). Funkcie bol zbavený 11. apríla 1945 delegátom predsedníctva SNR pre veci vnútorné. Po vojne bol zatknutý a odsúdený na štyri roky väzenia. Po prepustení pracoval ako úradník v Ružomberku.

- 20. Angyal Jozef** (*19.6.1842 Ružomberok, † 27.8.1929 Ružomberok) – politik, právnik bol synom Jozefa Angyala a bratom Štefana Angyala.

21. Július Kürti (*29.12.1879 Ružomberok, †23.6.1938 Ružomberok) múzejník, zubný technik, spolu s bratom zakladateľ Liptovského múzea

22. Židovský cintorín – pôvodný presťahovaný cintorín, ktorý sa nachádzal na Žilinskej ceste, pozostávajúci zo starých náhrobných kameňov a prenesených telesných pozostatkov židovských obyvateľov pôsobiacich v Ružomberku a okolí (napr. rodina Rozenzweig, Gross, Hass, Roth, Fischer, ako aj pozostatky posledného rabína v Ružomberku Artur Weiskopf)

23. Obrazy mestských častí vo Veľkej zasadačke – monumentálne olejomaľby inštalované roku 1937 do Veľkej zasadačky Mestského úradu.

Černová autor: Alojz Felegi

Vlkolíneec autor: Karol Polónyi

Ludrová autor: Karol Polónyi

Biely Potok autor: Karol Polónyi